

Det gyldne kompas

Omstridt, misforstået og ganske forrygende eventyr-film

Af Jes Nysten

Vi befinder os i samme vidtløftige, eventyrlige tanke-univers som i Narnia, Harry Potter og Ringenes Herre filmene. Men selvom filmen flere steder er temmelig fri i forhold til forlægget, fornemmer man trods alt, at Philip Pullman er en mere original forfatter end de fleste andre, der udfolder sig i fantasy-genren. Instruktør og skuespillere har et rigtig godt stof at formidle.

Vi møder den forældreløse pige Lyra, der lever i et parallel-univers til vort - et univers, der dog har påfaldende mange lighedspunkter med den velkendte viktorianske tid.

Hun bliver opfostret på et universitet, der har påfaldende mange lighedspunkter med Oxford og Cambridge. Hendes onkel er den berømte, men også kontroversielle naturforsker, Lord Asriel. Inden han tager af sted på en (mystisk) studierejse til det kolde nord, giver han Lyra det sidste eksisterende alethiometer: det gyldne kompas, der er i stand til at fortælle sandheden, hele sandheden og ikke andet end sandheden - men kun til den, der har særlige evner til at aflæse kompasset!

Netop dette sandheds-kompas vil Magistraten, en gruppe selvhøjtidelige ældre herrer, der øjensynlig behersker verdensordenen, have destrueret. For Magistraten vil ikke tolerere nogen form for sandhed, der er uden for dets kontrol. Magistraten har opbygget et brutalt tyranni, der med alle midler vil knægte enhver selvstændig søgen efter sandheden. Menneskets frie vilje skal elimineres; det skal hjernevaskes til at følge Magistratens dogmatiske og rigide 'sandhed'; og dette skal ske i barneårene, mens det enkelte barns 'daimon' endnu ikke har fået sin endelige form, dvs. inden barnet har fundet sin individualitet og dannet sin egen selvstændige mening. Børnene bliver kidnappet og ført til det skumle Bolvangar langt oppe i det kolde nord, hvor de i en spektakulær maskine adskilles fra deres daimon, gennemgår en 'renselsesproces' og ender som rene robotter - eller i Magistratens øjne: gode lydige borgere! Så en pige med en intakt daimon og dette gyldne kompas i sin besiddelse kan bringe Magistratens Sandhed i fare. Navnlige denne særlige pige! Langsomt bliver Lyra - godt hjulpet af sine evner til at læse kompasset - indviet i hele denne magtkamp, og hun kommer ud på den obligatoriske rejse for at finde børnene og selvfølgelig for at finde den "rigtige" sandhed om verden og om hende selv.

Denne rejse er konstant garneret med voldsomme begivenheder og finurlige og imponerende hjælpere og fjender. Fra første scene bliver vi fanget ind af denne elementært underholdende historie og optaget af den kvikke og meget selvstændige Lara. Sjældent har kombinationen af ordinær spillefilm og computeranimation fungeret så ubesværet. Fuldstændig selvfølgelig bevæger vi os det ene øjeblik rundt på det fornemme universitet for det næste øjeblik at være på det iskolde Svalbard, hvor vi møder de vildt imponerende og talende hvide kæmpebjørne. Disse bjørne er virkelig et højdepunkt i animationsteknik. Slt forgår i et højt tempo og med fortælleglæden spruttende ud af hver scene. I modsætning til mange af de andre fantasy-film er denne film forholdsvis kort. Det betyder, at flere af scenerne bliver afviklet lidt hurtigt uden de store forberedelser og uden nødvendig logik, men til gengæld med fokus og tempo.

Men det, der måske for alvor giver filmen dynamik, og som giver den sit helt særligt tilsnit, er personernes daimoner! Som allerede nævnt har Pullman skabt den originale ide, at ethvert menneske har sin daimon, sin sjæl, uden for sig - i skikkelse af et dyr. I modningsprocessen forandrer den sig

hele tiden, alt efter barnets skiftende sindstilstand. Lyras daimon hedder Pantalaimon og tager gennem filmen skikkelse af bl.a. en hermelin, en ørn, en vildkat, en salamander, et møl, en leopard. Men på et tidspunkt finder daimonen sin faste skikkelse, og så kan den ikke forandres! Mennesket har derved fundet sin identitet og kan ikke mere manipuleres og hjernevaskes! Dette selvstændige 'parallel-liv', der foregår blandt personernes daimoner giver et ekstra morsomt og dynamisk lag til fortællingen.

Persongalleriet er fascinerende. Nicole Kidman spiller den kolde uudgrundelige 'snedronning' Mrs. Coulter. Daniel Craig (den nyeste James Bond) optræder som Lord Asriel. Amerikaneren Sam Elliott giver den som jovial cowboy i skikkelse af ballonflyveren Lee Scoresby. Men den mest forunderlige er den kæmpestore bjørn Iorek Byrnison, der lever i byen forstødt fra bjørneflokkene på Svalbard. Han bliver Lyras tro væbner i hendes kamp for sandheden, som også giver ham chance for at genvinde sin position på Svalbard. Endelig er der debutanten Dakota Blue Richards i rollen som Lyra: Hun er aldeles uimodståelig som den snarrådige, selvstændige og videbegærlige furie.

Jeg har – med fornøjelse – læst bøgerne for år tilbage og kunne forudse, at en filmatisering ville vække anstød hos nogle, hvis filmen virkelig fokuserede på det 'religionsfjendtlige' i bøgerne. Men to ting skal pointeres i forbindelse med denne film:

1) Filmen er drænet for eksplicit kritik af kirke og religion. Den magtfulde Magistrat fremstår som enhver anden magtfuldkommen elite, der med alle midler vil knægte menneskers selvstændighed og frie vilje. Det kunne ligeså godt være en parodi på et fascistisk eller stalinistisk regime, som en kritik af den katolske kirke. Man skal være meget nærtagende og forudindtaget for at se filmen som speciel farlig og manipulerende. Desværre vil Iben Thranholm (Den romersk-katolske kirkes informationschef her i landet), ifølge Kristeligt Dagblad, ikke se filmen. Det kunne ellers være interessant at høre begrundelserne for hendes skråsikre udtalelser om filmens farlighed - oven i købet uden at have set filmen.

2) Kender man bøgerne, er det tydeligt, at det polemiske bliver forstærket i de to næste bind. Det bliver interessant at se, hvordan det vil blive udfoldet i de film, der givetvis vil følge snart. At Pullman er en kontroversiel og skarp kritiker af religion er uden tvivl, og at han er en forrygende god forfatter er uden tvivl. At blot affærdige ham som primitiv og manipulerende er for nemt, og at vende ens aversion imod ham imod den konkrete film er helt malplaceret.

Filmfakta

The Golden Compass - USA 2007 - Instr. og manus: Chris Weitz (efter romanen af Philip Pullman)
- Medv.: Nicole Kidman (Marisa Coulter), Daniel Craig (Lord Asriel), Dakota Blue Richards (Lyra Belacqua), Ben Walker (Roger), Eva Green (Serafina Pekkala), Jim Carter (John Faa), Tom Courtenay (Fader Coram) - 113 min. - Biografpremiere d. 7/12 2007 og på DVD d. 20/5 2008 - Udlejning / Pressefotos © SF Film - Tilladt for børn over 11 år

Links

<http://www.cinemazone.dk/review.asp?id=6720&area=1>

<http://www.eyeforfilm.co.uk/review/the-golden-compass-film-review-by-jennie-kermode>